

Tuwanuä, Poli iqu kinğanäni
1 Timoti
iquenqä äqäkqe
Yätamäkqä kuknuä
hinuiqänä iquvi

Hiknä Timoti iqu, anä-himqä Listiya, qua naqä Galesiya iutanä-qu eä, Kraisi Iqueqä yoqä-tänä ique. Kiqä känai, Israitqä iutanä iiyi. Kiqä kaniqu, Grikä iutanä ique. Poli iqu iqueni, qanä anä ikisinyä, Goti Iqueqä wäunuä imäkiyänqä itmakqe. (Wäunuiqä 16:1-3 hinuä qundnqä.) Näqnqä-tänä iqua knuä tiinjä indqänätqänä. Qänakni, Timoti iqu, quuvqä heqiyqä anä-himqä Epesisi iu pmetanquwä iquau mitnqä pmetangi, Poli iqu, tuwanuä tä iquenyqä wätnqä äqäkqe.

Nätmatqä kinğanäni, Poli iqu tuwanuä ätuätä äqäkqe, ii tiinjä. Ämaqä hnqua, qokä-apäkä iuqä quuvqä heqiyqe, qui imäkqä iunqe, Timoti iqu änguä wimasiyätnqe. Ämaqä iinjä iqua, nätmaqä qua täutanä eeqänäni, ii ängui maeqä etangi, ämaqä hänä-pmeqä naqä-qakuänänjä ämetnqä äwinyätnqä iqu, ymisanä hui pmua imäknätä, apäkä mämeqä yätnqä, knuä quvqe indqänätqänä.

Nätmatqä huizi, Poli iqu tuwanuä ätuätä äqäkqe, ii tiinjä. Ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqänuwä iqua, Goti Iqueqä yoqe haqeqä ämamäupu, Iqueqä wäunuä imäkätqätanquwiu mitnqä, suqä ängüänänjä

iunqeyi. Itanga quuvqä heqiyqä iquau mitnqä wäunui, ämaqä äki-äkitanjä iqu meniçe. Ga quuvqä heqiyqä iuqä awä imä, wäunuä imäkätñqä wäunui-pqe, ämaqä äki-äkitanjä iqu meniçe.

Nätmatqä yäpaki, Poli iqu tuwanuä ätuätä äqäkçe, ii tiñi. Timoti iqu Jisasi Kraisi Iqueqä wäunuä imäqkä-qu äpme, änguänä pmetätñçe. Ga qokä-apäkä Jisasi Iqueqä yopenqä aquvä qänätqätanquwä iquauñi, suqä huitañä-huitañä äkiutanñi motquetñqä, ätuätä äqäkçe.

Poli iqu, tuwanuä tquenqä kukñuä ätkqenqä

¹ Nyi Poli Jisasi Kraisi Iqu kukñuä awä tuäkiqämqä änändowatkqä iqunji. Goti Hänjä Inequmuatqä Iqutä, itanga Jisasi Kraisi neqä kñui yänänäqñqä ävanä äpmenquä Iqutä, Iquaqu änändowatkiyi. ² Timoti, si quuvqe, nyi eqiyänqä-pa eqiyänä-qae, si ñqä ymeqä naqä-qakuä-qukiyi. Nyi tuwanuä tä sinyqä äväwqatqä. Goti Hanjuwä Apiqutä, itanga Jisasi Kraisi neqä Naqä Iqutä, Iquaqu nätmatqä änguänänñi hiñgi vqetä, qeqä-tmäkqetä, äwqä hanuä inqä pmeqetä ktapinyä.

Kukñuä qäyasäqinjä tqä iqua, mäñdi kit-tqiyqenqä

³ Nyi Masendoniya-tänjä inqisanqä äwätmänğa ätkqä-pa, ämaqä, Goti Hanjuwä Iquenyqä näqñqä ävätqänquwä hñqua, kukñuä qäyasäqi matqä ipñqä diñqä tutñçe, anä-himqä Epäsäsi iu qae pma. Ämaqä iqua, kukñuä naqä-qakuä Goti Hanjuwä Iquenyqä

tnätanqce ämepu matqä, qämä-qämä ipu, ämaqeunji näqnqä qäyasäqi ävätqänjuwä iquayi. ⁴ Qu quwqä kaqä-kawäkauqä yoqenqätä, aeqä kuknuinqätä, kuapänä ätätqänjuwi, Goti Hanjuwä Iqu wäunjuä imäkqeunji yätamakqä miqä, kuknuä hinginä timäuqänqce, si kuknuä yänänäqnqä tu. Goti Iqueqä wäunjui, quuvqä heqiyqä dutanä timäunä. ⁵ “Mañä tuvä” äktqe, suqä ämaqenqä äwiñqä iqu witñqä äktqä. Ämaqe, qeqä-quuvqä yäpä imñi ikikinyänñä imbu, “Goti Iqueqä hinjuä iqi quvqä maequnjqä” kñuä indqämbu, ga quuvqä naqä-qakuänänñä eqiyätanqppetani, suqä ämaqenqä äwiñqä iqu witänä. ⁶ I etanqqä-qe, ämaqä hñqua, suqä iunji tuwä äwiyäpu, hänaqä hui-mända äwäpu, kuknuä hinñinqä dinä ätätqänjuwi. ⁷ Qu Goti Hanjuwä Iqueä kuknuä-suqenqä näqnqä wipñqä wiñganqqä-qe, quwqä kuknuä ätätqänjuwiñqce, quwqä-quwänji näqnqä maeqä ipu, näqnqä eäpnä, hinñi ätätqänjuwi.

⁸ Ne näqnqce, ämaqe, Goti Hanjuwä Iqueä kuknuä-suqeta, wäunjui wängima mämiqä, qäyunä ämiquwi, kuknuä-suqe, äñguänänñiyi. ⁹⁻¹⁰ Tiinñä-pqe ne näqnqce. Kuknuä-suqä iqu, ämaqä Goti Hanjuwä Iqueä hinjuä iqi, jänänänñä äpmeñuwä iunqä maetqe. Oee. Goti Iqu kuknuä-suqe, ämaqä suqä quvqä imäkätqänjuwä iqua, quwqä suqä iinñinqä näqnqä mapñqä diñqä, imäkätä ekqe. Ämaqä qänaki miqä danä hñgisanä iqä iquaunqätä, Goti Hanjuwä Ique tuwä äwiyäpu, suqä quvqä imäkqä iquaunqätä, Goti

Hanjuwä Iqueä yoqe, haqä mämamäuqä ipu, Iquenyqä wiunqä iqä iquaunqätä, qunaqä-qunuau pizqä päsqa iquaunqätä, ämaqä huiu hiŋginä pizqä päsqa iquaunqätä, suqä qokä apäkänqä iqä iquaunqätä, suqä qokä hŋqu, qokä hŋqutä wiqä iquaunqätä, ämaqä huizi du quwä äkipu, hiŋgi wäunüä-wiyqäpŋqä imäkqä iquaunqätä, quangä-tqä iquaunqätä, kukŋuä iwäsäuqä iquauä hinuä iqisanj zä epu, quangä-tqä iquaunqätä, itanga ämaqä kukŋuä naqä-qakuä Goti Hanjuwä Iquenyqä tnätanqgeuŋi, tuwä äwiyäpu suqä huizi imäkqä iquaunqätänji. ¹¹ Kukŋuä naqä-qakuänänjä iinji, ii kukŋuä äŋguä we-hunqä-tänjä Goti Hanjuwä Iqu nyinyqä quuvqä eqiyätä, awä tqämqä ändapqä-panä asä iinji. Kukŋuä äŋguä we-hunqä-tänjä iqu, “Goti Hanjuwä Iqu, yänänäqŋqä naqänänjä-tänjä eä, äŋguänänjä pmeqänqä Iquvqä” änatätqäüä.

Krais iqu, suqä quvqä imäkqä iquau, hänjä iqumuatätŋqä, äpkqenqä

¹² Neqä Naqä Krais Jisasi Iqu nyinqe, “Nyaqä wäunui, iqu imäkänqiyä” kŋuä äme, nyi yänänäqŋqä ändapätä, ädenjikqenqä nyi yeeqä itmä, “äŋguiqä” ätquä. ¹³ Kiŋganäŋi, nyi Iquenyqä kukŋuä quvqä ätätmä, ämaqä Iquenyqä quuvqä heqiyqanquwä iunji, quvqä itquetmä, ptqä äqäyäpäsätmä iminqe. Nyi suqä iinji, Iquenyqä quuvqä maeqiyqä imä, qämä-qämä itmä, ii imäkätqätanqä-qae, Iqu qeqä naqänänjä änuämäkkqe. ¹⁴ Iqu qeqä e änuämäkätä, nätmätqä äŋguänänji

aanjä kuapänä qäpu maeqä yätqä hinginä ändapätä inyimäkqanji, nyi Iquenyqä quuvqä eqiyätmä, ämaqenqä nqä qeqä-quuvqä yäpä tämda änyinätqäüä. ¹⁵ Kuknuä, “Kraisijisasi Iqu, ämaqä suqä quvqä imäkqä iquau, hänjä iqumuatätñqä, qua täuñqä äpqäqeqä” ätnänqä iqu, aanjä naqä-qakuänänjä ätnä. Ämaqä eeqänänji, qu kuknuä ique ämepu, quuvqä eqiyqäpñqe. Ämaqä suqä quvqä imäkqä huizi iunji, nyaqä suqä quvqä ämäwqätäutä, hñuiqä ätimäüä. ¹⁶ Nyi iñjunä qäyä etanñqä-qe, Iqu nyinyqä qeqä änuämäkkqe, tiñänqeyi. Ämaqe, qu Jisasi Kraisijisasi Iquenyqä, “Iqu ämaqä suqä quvqä imäkqanñuä iunji, qeqä imänqeuta kima maqänä mäwqeqä” näññqä nyita mapñqenqeyi. Ämaqä qänaknda epqä iqua, qu nyita Ique äqunäpu, Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, hänjä hea ique-ique pmeqä mapnuwänñqenqä. ¹⁷ Iqu Ämiqä Naqä hea ique-ique Pmeqä-qu eä, Mäpäkonñqä-qu eä, ämaqä-pqe Iqueni, hñuä mäqunñqe, Iqu Goti Hanjuwä Iqunä etanñqä, yoqä naqe, hea ique-ique Iqueqänä äwi. Iñji aanjä naqä-qakuänänji.

¹⁸⁻¹⁹ Nqä ymeqä Timoti iquki, nyi kuknuä tä äktapqä tä, ämaqä hñuä-tqe* si hñuä äktkuwinñqä kñuä ämetmä, äktqä. Si iquauä kukñui, jävqä enqä-pa a yänänäññqä äqätñä, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätñä, suqenqä iwäsäutñä, “Nyi Goti Hanjuwä Iqueä hñuä iññi,

* **1:18-19** 1 Timoti 4:14 iu-pqenji, Poli iqu Timoti iquenyqä hñuä-tqenqä äqäkqe. Iqu kuknuä hñuä-tqe asä iquenyqä täqi äqäkqäti, huitanji äqäkqäti?

suqä quvqä hui maeqä äyitanä” kñuä ämetnä, äñguinqä mäkä yänänäqñqä iqätñqe. Ämaqä hui quwqä suqä quvqenqä näqñqä ämapiyä-qe, äwiñqä quwqä dunä imäkäpu, quuvqä heqiyqe, qui imäkmbu äpmeñä. ²⁰ I äpmeñuwä iutanä hñquaquvi, Himeneasi iqutä, Aleksandä iqutäyi. Iquaqu, Goti Hanjuwä Iquenyqä kukñuä quvqä hui inä matqä danä inyiyänqä näqñqä mayñqe, nyi iquaquñi, Setänä Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunqä iqueä hipa iqi äwikqe.

2

Goti Iqu, eeqänänjuau yätamakqä vätñqä, tääqä tqenqä

¹ Iñä etanji, nyi manä yänänäqñqe, huizi-huizi i etanqqä-qe, “Ämaqä quuvqä heqiyqe, ämaqä eeqänänä iunqä kñuä indqänäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätuäpu, Iqu iquau yätamakqä vätñqänä yatñqä äväpu, ‘äñguiqä’ ätuäpu ipñqä” ätqä. ² Qu tääqä e ätäpiyänğanj, ämaqä anä-himqä ämiqä iquaunqätä, ämaqä naqä yoqä-tänä iquaunqätä, tññqe. Tiññqä, ne suqä jänänänä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä dinä imäkätanä, hanä-iqä hui maeqä hñgi pmetatunqe. ³ Suqä tääqä tqä iñi, Goti Hänä inequmuatqä Iqueä hinuä iqñi, äñguänänä etanji, Iqu iññqe yeeqä eä. ⁴ Iqu ämaqä eeqänänä hänä iqumuatquätñqenqätä, qu kukñuä naqä-qakuinqä näqñqä meqäpñqenqätä, äwinyä. ⁵ Goti Hanjuwä Iqunä äyuwä. Ga Iquenyqätä, nenyqätä, awä iqi ätqäuä yätamakqä itñqe,

Hŋqunänji. Iqu, Kraisi Jisasi Iquvi. ⁶ Iqu, ne ämaqä eeqänänjä anğumä mbqä änäyämetä guä mänaqäyquätŋqe, zä miqä danä, Iqueqä-kiuä äwimäkkqe. I etaŋgi, Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä eeqänänjä anğumä mbqä imetŋqä äwinyänqe, suqä iqu ätnänäqi ätiŋi, “hea inğanqeçä” ätkqä du, qänğa ämaekqe. ⁷ Iinçä Iqu, nyi Iqueä kuknuä awä ätätmä, Iqueqä wäunuä imäkqunä himqä, ätenjikqe. (Quanğä matqä, naqä-qakuänänjä ätqä.) Itanğa nyi, ämaqä Israitqä qäyä etaŋgi huizi iquauŋi, quuvqä heqiyqençätä, kuknuä naqä-qakuänänŋinçätä, näqŋqä-vqänqä ätenjikqe.

⁸ Iinçä etaŋgi, nyi Poli iqunä, ämaqä quuvqä heqiyqe, ançä äpmakäwänjuwä-pa, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tŋŋqä aquvä äqänäpiyanğani, qokä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqe, Iqueä hiŋuä iqinŋi jänänänjä epu, hipa kiyä mamätqe haqe epu, itanğa äwqä quvqä imbu, maŋä qäyätŋqä maeqä epu tŋŋqä, änyinçi.

⁹ Itanğa nyi apäkä iuaunçä-pqe, quwqä qäkä meenqä, kŋuä yasämä ämepu, qäkämä imäkŋqä-pa imäkmbŋqä änyinçi. Dä huitançä imäknäpu, gquä yatqä golqä, qeqätqä isua ämepu, qäkämä mbqä naqä iqe ämepu, qeqätqe, itä mimäkŋqä danä ipŋqe. ¹⁰ Inçäqe, “Ne apäkä, Goti Hanjuwä Iquenyqä qänaknä iqäneyqä” tŋŋqe, qu qeqätqe, quwqä wäunuä huitançä-huitançä anğuanänjä imäkäpiyä duta imäkmbŋqe. ¹¹ Goti Hanjuwä Iqueä kuknuinçä näqŋqä meqänğani, apäkä iua, quwqä-quwä äkittqänäpu, maŋä matqä danä, qätenä äwiyäpu, näqŋqenä meqänqe. ¹² Nyi apäkä

hui, qokiquau äkittqiyetä, Goti Hanjuwä Iqueä kukñui ätätä motqueqänqe, qnqanjä äyqä. Ii kiqä qanyä pmeqänqe. ¹³ Tiinjä äyuwä. Goti Hanjuwä Iqu, Ipä ganä imäkkqä maetqe, Atamä ique ganä imäkkqä eä. ¹⁴ Ga kukñuä quangä dunji, quuvqe, Atamä iqu maeqiyqä danä, Ipä ii eqiyätä, suqä quvqä ii äyä imäkkqe. ¹⁵ Inäqe, iua knuä yasämä ämepu, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, ämaqänqä quwqä qeqä-quuvqä yäpä imda winyätä, suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä dinä imitpqä sätäti, Goti Hanjuwä Iqu, ymeqä nyquä duta hänjä iqumuatäniqe.

3

Quuvqä heqiyqä iquau, miqä iqueqä suqenqä

¹ Kukñuä tiinjä tä aanjä naqä-qakuänäni. Ämaqä tqu-tqu, ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquau mitnqä itnqä iqu, iqu wäunjuä änguänäni metnqä winqangi itqäüä. ²⁻³ Iinjä etanji, quuvqä eqiyätqänjuwä iquau miqä iqu, ämaqä iinjuiqä hinjuä iqinj, suqä quvqä mimäkkqä-qu eä, apäkä hnqunänjiyqä qokä-qu eä, suqä quvqä huitanä-huitanji mitqäqä knuä yasämä ämetä, quamä änguänä pmeqä-qu eä, ämaqä iqueqä anju timäuqanjuwä iunji, änguänä miqä-qu eä, Goti Hanjuwä Iqueä kukñuinqä näqñqä änguänänjä vqä-qu eä, wainqä-eqä yänänäqñqe kuapanä manqä-qu eä, himä qui maqänä imäkatä manjä yänänäqñqä ätätä mäkanqä maqänä miqä danä, qae hanjuä pmeqä-qu eä, knui mbqä dunqänä

mämeqä-qu eä, hiätätņqe. ⁴ Iqueqä ymeqä-apäki äņguänänjä ämitä, iqueqä ymeqe, iqu kukņuä tqanņqä duņi qätä äwiyäpu, qänaknä iqäpņqä imäkqä-qu hiätätņqe. ⁵ Iqueqä ymeqä-apäkä duņi, änä mämiqä-qu eņqe, iqu ämaqä quuvqä heqiyqä duņi, äņguä äänä miniqi? ⁶ Ämaqä quuvqä heqiyqä duņi, ämaqä quuvqe täņga änyä qe eqiyätqä iqu, mämiqä yätņqe. Ii, iqu yäņi-yäņinyä itä quņi äkittqiyätä, haņä-iqä Setänä, Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-huņqä iqu, ämakqe, meqäņqeyi. ⁷ Iiņäqu eä, ämaqä quuvqä maeqiyqä iquauä hiņuä iqini, suqä äņguänänjä iqä-qunä hiätänä. Iqu iinjä miqä iqäqe, “Quvqä-queqä” tqanņpi, iqu Setänä iqueä guä du äuenä.

Quuvqä heqiyqeuä awä iqi, wäuņuä miqä iqueqä suqenqä

⁸ Suqä asä iini, ämaqä huizi, ämaqä quuvqä heqiyqä iquauä awä iqi, wäuņuä huitanä-huitanä ämipiyä iqua, kņui wäuņuä ipiyä iuņqänä yasämä ämepu, kukņuä qanņgi matqä-qua epu, wainqä-eqä yänänäqņqe kuapanä maņqä-qua epu, womba miqä kņui mbqä duņqänä mämeqä-qua hiätņqe. ⁹ E ipiyä iqua, “Ne Goti Hanjuwä Iqueä hiņuä iqini, womba maeqä äņguänänjä äpmeņunä-qe” näqņqä epu, Iqueqä kukņuä naqä-qakuänänji, Kiqä-kiuä ne quuvqä heqiyatunquä ämänätquakqä iuņi, a yänänäqņqä äqätpu pmeqä-qua hiätņqe. ¹⁰ I pmapņqänä, wäuņuä hņque ganä yamwiqä wipņqe. Iqua qäyunä imäkquwi, wäuņuä miqäņqä iņga pmuateņqe.

¹¹ Suqä asä iinji, iquauqä apäkä iua-pqe, wäunjuä imäkäpiyâ iunji, knui yasämâ ämepu imäkqäpnqe. Qu ämaqä huizi dunqä, kuknuä quvqä matqä ipu, suqä huitañä-huitañä mimäkqä danä, quamä änguänä pmetpnqe. Ämaqe, iquauqä kuknuitä, wäunuitä, eeqänäñi jänänänjä äyâ etanji äqumbiyi, quuvqä wipänä.

¹² Iinjä etanji, ämaqä quuvqä heqiyqeuä awä iqi, wäunjuä miqä-qu enqe, iqu apäkä kiqä-kiuänänjiyqä qokä-qu eä, iqueqä ymeqä-apäki, änguänä miqä-qu hiätätñqe. ¹³ Wäunjuä iunji änguänänjä ipiyâ iqua, haqä nändi-nändi iqa äwäpu, yoqä-tänjä equwi, ämaqe, iqua Jisasi Kraisi Iquenyqä quuvqä naqä-qakuänänjä äyâ eqiyäpu pmetanjä qumbunä.

Goti Iqueqä kuknuä qakui, aanjä naqänänji

¹⁴ Nyi sinyqä, "Ique hinjuä mäqunmqä maqänä umqeqä" knuä indqänätmä-qe, kuknui tuwanjuä iu inä äqiyqä. ¹⁵ Nätmatqä hui injisäqumuatqanji, nyi mapqä iqäqe, si tuwanjuä täunä a ätäutnä, suqä ne Iqueqä ymeqä iqune, qänaknä iquatuñquenqä näqñqä hiqätñä. Ne iinji, Goti Hea ique-ique Pmeqä Iqu, aquvä ämänaqiyätñqä iqune äyâ äpmeñu. Zä-hawätä, queatä, anjä yänänäqñqä mätnätätñqä imäkquwä-panjä iinjä enju. Ne Goti Hanjuwä Iqu aquvä ämänaqiyqä-panjä eanä, kuknuä naqä-qakuänänjä iunji, yänänäqñqä imäkätqänju. ¹⁶ Ne eeqänäñi, näqñqä tiinjä äyâ etqänju. Kuknuä qakuä, Goti Hanjuwä Iqueqä suqenqä ätänqe, ii nätmatqä aanjä naqänänjä eä, iunji

Goti Hanjuwä Iqu, Kiqä-kiuä ae ämänätquakqe, tiinji.

Iqu ämaqeä hiñuä iqiñi, Ämaqä-qu eätä ätnänäqi ae ätimäukqe. Dñä Äñguä Iqu imäkqanji, Iqueä suqä jänänäñi eeqäpnä ätnänäqi ätimäukqe. Ynaunjqä iqua-pqe, Ique hiñuä inä äquñguwi. Iquenyqe, kukñui imimä äma äwäpu, ämaqä Israitqä qäyä etanji huiziu, awä tquanquwängga, qu qätä äwiyäpu, Iquenyqä quuvqä ae eqäkuwi. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueni, yoqä naqä ävätä, qäukuä yäninyqä ätuma ekqe.

4

Qokä-apäkä mämanqenqätä, ymisanjä hui manqenqätä

¹ Dñä Äñguä Iqu ätnänäqini tiinjä ätätqäuä. “Qänakndanji ämaqä hui, dñä quvqä, kukñuä quanqä-tqä iquauä manji qänaknä ipu, suqä quuvqä heqiyqä iqueni, ävquatämäpnuwiqä.”

² Ämaqä iinjä iqua, quwqä suqä quvqä imäkmipqenqä kñuä indqänäpu, womba mämeqä danä, dñä quvqä iquauqä kukñuä ämepu, qokä-apäkä huizi dñi, kukñuä quanqä tquäpnä. ³ Iqua ämaqeñi, “He qokä apäkä mämanqä pambiyä” ätuäpu, itanqa, “Ymisanjä hnjuañi, he manqä pambiyä” tupnä. Inäqe ymisanjä iñi, Goti Hanjuwä Iqu imäkkqe, ämaqä quuvqä eqiyäpu, kukñuä naqä-qakuinjä näqñqä epiyä iqua, “änquiqä” ätäpu, ämepu gñqenqä imäkkqe. ⁴ Nätmatqä eeqänänjä

Goti Hanjuwä Iqu imäkkqe, quvqä maetqe,

änguänänjä äyuwä. Inäqce ne 'tä quvqeqä' ätätanä, sunqä bi tnämatunqce? Ne 'änguiqä' ätätanä, ämetanä, guatunqce. ⁵ Ii tiinji. Goti Hanjuwä Iqu kuknuä ätqetatä, ne Iquenyqä tääqä ätquetatä, Iqueä hinuä iqini änguänänjä heätqce.

Kraisi Iqueqä wäunüä qäyunä imäkqenqä

⁶ Si nyi suqä tä ätqa äpqäqä tä, tqä tta-tunqukuau, tnanyi-tnapqau ämotquetnä, itanga kuknuä änguänänjä ne quuvqä eqiyätunquä itä, näqñqä änguänänjä tqä-täüä ämetnä, qänaknä äwätqänjä itä, iquaquisani, si yänänäqñqä meqanğnä. Si iinjä imäkätqäni, Kraisi Jisasi Iqueä wäunui änguänänjä imäkqä-quki hisnä. ⁷ Inäqce ämaqä huizi, aeqä kuknuä iunji, yätamäkqä miqä, hea iqänqä tätqätanğuwä-pa, si iinji mimäkqä pa itnä, Goti Hanjuwä Iqueqä suqä änguänänjä iunji, näqñqä yasämä meqätqce. ⁸ Ämaqä hñqu, iqueqä huiwä yänänäqñqä metñqenqä hea ique-ique wäunüä huitanjä-huitanjä imitätqce, iqueqä quamä pmeqeunji, yätamäkqä wänqäpu vänä. Inäqce iqu Goti Hanjuwä Iqueqä suqä iunä imäkqanğutqce, Goti Hanjuwä Iqu yätamäkqä aanjä kuapanä vänä. Iutanji iqu tänğatä, qänakndatä-pqe, äwa miqä hea ique-ique mequäniqce. ⁹ Kuknuä iinji aanjä naqä-qakuänänji. Inji ämaqä eeqänänji, qu kuknuä iquenji ämepu quuvqä heqiyqäpnqce. ¹⁰ Goti Hänjä hea ique-ique Pmeqä Iqu, Iqu ämaqä eeqänänjä Hänjä Iqumuatqä-que, itanği ämaqä, Iquenyñqä quuvqä naqä-qakuä

eqiyäpu äpmeñuwä iuñi, Iqu anğumä änyä-hänjä iwimäkätqäuä. Iiñqä ne neqä kñuä iqä yänänäqñqe, Ique ävanä hiñuä äqänanä äpmenä duñi, ne nätmatqä äñguänänjä ii meniқeñqe, wäuñuä dñä huqä äyä itqäñu.

¹¹ Mañä ätuätñä, kukñuä tä ätqäqä täuñi, motqueqanğñä. ¹² Ämaqä hui, si ymeqänänjä-quki äkqänäpu, mäñdi makikittqiyqä pa ipñqe. Qu iinjä mimäkqä ipñqä diñqe, si ämaqä-quki eänä, ämaqä quuvqä eqiyätqäñuwä iquauni, tqä kukñuä tqä, quamä pmeqä, suqä ämaqeñqä äwiñqä, quuvqä heqiyqä, itanğa suqä jänäninä imäkqä-quki eäñi, qu saqä suqä iuñi, hiñuä äqunäpu, saqä mañi qänakñä ipu, näqñqä meqäñqe. ¹³ Nyi äpmqäñganğä, si Goti Hanjuwä Iqueä kukñui a ätäutñä, ämaqeñi näqñqä ävätnä, kukñuä naqä-qakuä iuñi, kiqä qakuñqä motqueqanğñä. ¹⁴ Iinjä-qae ämaqä quuvqä eqiyätqäñuwäu miqä iqua, si hipa haqä iqä kiyqanğuwänğa, Dñä Äñguä Iqu nätmatqä äñguänänjä iuñqä si hiñuä ktqanğa* äktapkqä iuñi, mäñvquatämäuqä pa, a yänänäqñqä qätätanğñä. ¹⁵ Tqä kñuä indqäñqä imñi, nätmatqä hui-huiñqä mindqäñqä, kñui wäuñuä eeqänänjä nyi ätqäqä iuñqänä ämetñä, äñguänänjä miqätñqe. Itanğa ämaqe, qu saqä suqä qäsä, wäuñuä qäsä, äñguänänjä äyä itqätanğñä kqäñgpñqe. ¹⁶ Tqä suqetä, ä kukñuä äñguänänjä ne quuvqä eqiyätuñquiu qänakñä iqetä, iquaqu, qui imäkñqäñqä wa äunänğa, äñguänänjä miqanğñä. Si suqä iinjä

* **4:14** 1 Timoti 1:18

imäkätqäni, tqä-täuätä, ämaqä saqä kuknuä qätä äkimipqetä, qui mimäkñqä danä, quamä äñguänänjä pmapnuwi.

5

Quuvqä heqiyqä iquau, tqä sämaqä enqä-pa iwitqueqenqä

¹ Ämaqä naqä iqua, suqä qämä-qämä iqe imäkquwi, mañä yänänäqñqe, jävqä enqä-pa mäpuäsqa pa, kuknuä qeiqi, tqä tniqve ätuätqänjä-pa, tquätñqe. Suqä asä iinji, hikñä iquaunjä-pqe, tqä tta-tungukuau ätuätqänjä-pa tquätñqe. ² Suqä asä iinji, apäkä naqä iuaunjä-pqe, tqä tnäu ätuätqänjä-pa tquätñqe. Itanğa apäkä hitqä iuaunjä-pqe, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqinji, suqä quvqä hui miwitqueqä, jänänänjuki eänä, tqä tnanyi-tnapqau ätuätqänjä-pa tquätñqe.

Apäkä yawiqä iuaunji, äänä miñqä?

³ Apäkä yawiqä hui, yänjä aanjä kiqä-kiuänä äpmeñqe, si suqä äñguänänjä dinä motqueqätñqe. ⁴ Inäqve apäkä iinji hui, ymeqä kiqä-tänjä eä, itanğa kaqä-kawäkätänjä inä enqe, qu Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqinji, äñguänänjä heätñqä etanğutqe, quwqä keisä, känäutä, äñguänänjä ämipu pmetñqe. Qu suqä iqueni a äqätänjuwi, ga kunaqä-kunuñua qu naqä imämbñqä, wäunjuä dñä huqä ipu, yätamäkqä äwimitpçenqä kimani, iuau yätamäkqä äväpu, äñguänä miqänqe. Suqä iinñqe, Goti Hanjuwä Iqu aanjä kuapänä äwinyä. ⁵ Apäkä yawiqä hui,

yänä aanä kiquä-kiuanä äpmeŋqe, iyyqä kjuä iqä yänänäqŋqe, Goti Hanjuwä Ique ävā äpme, Iqueqä yätamäkqenqä tääqä hiunji heatqeu tquätŋqänänji. ⁶ Inäqe apäkä yawiqä hui, kŋui iyyqä huiwä duŋqänä indqänä äpmeŋqe, ii tiinji. Ii häŋä äpmeqä-qe, pizqä ae äpäkombqä enqä-panä iinä äpme. ⁷ Itanŋi ämaqä quuvqä heqiyqä iunji, kukjuä nyi tä ätqa äpqäqä ii vqätŋqe. Ämaqä huizi, “Ämaqä ii, suqä quvqä imäkqä äpmeäuä-qe” matqä pa ipŋqä diŋqä. ⁸ Itanŋa ämaqä hŋqu, iqueqä hiveymeqä itä, iqueqä kuvämaqä huizi itä, iunji mämiqä itŋqä iqu, iqueqä quuvqä heqiyqe, qui imäknätä, ämaqä aanä ququvqä-qu eänä. Inäqe ämaqä quuvqä maeqiyqä ipiyä iqua, qu suqä iinji, mimäkqä danä ipnä.

⁹⁻¹⁰ Apäkä yawiqä iuauqä yoqä äqänänqä iunji, si apäkä huiyqä yoqe, hingnä maqiyeqä pa isŋqe. Iyyqä quväukui 60 eä, qokä kiuänänŋue muanŋi eä, ämaeqqä hiunjuä iqinji suqä quvqä mimäkqä, quamä äŋguänänä tiinju pmeqi hiätŋqe. Iyyqä ymeqeunji, suqä ävätä ymisänä tä äqiyätä, äŋguänänä miqi eä, ämaqä kinäqätanji äŋguänä itqueqi eä, mändi äkittqänätä ämaqä quuvqä heqiyqä iuqä yuki asŋä wuqiyqi eä, ämaqä hanä-iqä ämepu pmetanŋuwä iunji yätamäkqä vqi eä, itanŋa wäunjuä huitanjä-huitanjä eeqänänä iunji, äŋguänänä ämitä imäkqi enqe, si iyyqä yoqe, pipa du qiyesŋqe.

¹¹⁻¹² Iinä etanŋi, si apäkä apähueqä yaw-iqä huiyqä yoqe, maqiyeqä pa isŋqe. Ii ti-inji. Ii, “Nyi qokä anŋumä muanmä” kjuä

vqanqani, Kraisi Iqueni tuwä äwiyätä, itanqa, “Nyi qokä anqumä mämuanqä ymniqeqä” ätätä, kuknuä guä ämäsekqä iunji, qui imäkätqe, kuknuä meniqe. ¹³ Suqä ii ipiyä dutani, tiinjä iqäpnuwi. Anjä huiu wäka huiu wäka ipu, enyqä imäkngpnuwi. Qu suqä tiinjä-pqä inä imäkqäpnä. Suqä ämaqä huizi di imäkqanquwä iunji, qu-pqe eeqänä näqngqä mapngqä äwinyätä, kuknuä ätqä di matqä ipu, kuknuä quvqä iqunä ätäkipu, ämaqä huiunqä tuwängi kuknuä täkiqäpnuwi. ¹⁴ Iinjnge, nyi tiinjä ätqä. “Apäkä apähueqä yawiqä iua, qu qokä anqumä ämuanäpu, ymeqä-tänjä epu, itanqa anjä yuowi ämipu pmetpngqä” ätqä. Iinjä itqänjuwi, ämaqä wiunqä iqä hngqu, “Qu suqä quvqä imäkätqänäuä” ätätä, kuknuä quvqe matqä yänä. ¹⁵ Apäkä iuautani, hiua suqä anqguä dunji tuwä äwiyäpu, Setänä, Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunqä ique, qänaknä ävätqätanquwä duta, ätqä.

¹⁶ Itanqi apäkä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä hui, apäkä yawiqä hiua iyyqä käyämaqä eänjuwi, ii iuaunji anqguänä miqüätngqe. Ii iinjä imäkqe, ämaqä quuvqä heqiyqä iqua-pqe, qu apäkä yawiqä eeqänänjä iuautani, hanjä-iqä mämeqä ipu, apäkä yawiqä yänjä aanjä kiqä-küänä äwinjuwä iuaunä anqguä miqäpnä.

Kuknuä quuvqä heqiyqeu miqä iquaunqä

¹⁷ Ämaqä quuvqä heqiyqeu miqä iqua, quwqä wäunjuä anqguänä imäkqanqppqe, he iquauqä yoqe haqä ämaipu, yätamäkqä vqäpngqe. Iquautani, Goti Hanjuwä Iqueä kuknui awä ätäpu,

näqñqä ävätqänjuwä iquauñi, he mbqe, iquau ganä vqäpñqe. ¹⁸ Inji Goti Hanjuwä Iqueä tuwanuä iuñi, tiñjä ätnä.

“Bulumäka hñqu, kuä-witqä häukui, pa haqeqäñi huätä päwätñqänä qonjqä-aunjqä itñqe, si hiñguä maeqä pa, uwqä hui qäyä manätñqänä hiñuinä qunyä.”*

Itanğa “Ämaqä wäunjuä itñqä iqu, iqu iqueqä mbqe ämenä.”†

¹⁹ Iñjä etanği ämaqä hñqu, “Ämaqä quuvqä heqiyqeu miqä tqu, suqä quvqä imäkqiyä” ätqäqe, he iqueä kukñui qätä mäwiyqä pam-biyä. Ämaqä hñquaqu, ä hñquaqu-hñquenäqua, kukñui asiqunä ätquwi, he qätä iunä wiyqäpnä. ²⁰ Inäqe hñqua, suqä quvqä yqänä imäkqa äwätqänjuwi, ämaqä eeqänänjä iuqä hiñjuä iqi, ätuma äwätnä, “He suqä quvqänänjä tä sunqä imäkqa äwätqänjuä?” ätuätnä, äkasuwä tquätnä. Ii, ämaqä miqä huizi iquapqe, qu suqä quvqä asä iquenyqä uwqenqä, zä winyätñqä diñqeyi.

²¹ Nyi si manjä äktqäqe, Goti Hanjuwä Iqueä, Kraisi Jisasi Iqueä, itanğa ynaunjqä atäunjuä ae ätekqä iquauä hiñjuä iqinji, “Suqä ämaqä huiunqänä äwiñqä, ä huiunqä mäwiñqä iqu, huätä ävquatämäutnä, suqä nyi tä ätqa äpqä iuñi, a yänänäqñqä qätätanğinyä” äktqä.

²² Si ämaqeu miqä änyä-hänjä hñquenyqä qävqä itnänğanji, ämaqä hñqueni, “Ämaqä tqu, iqu Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä quuvqä

* **5:18** Kukñuä-suqä 25:4 † **5:18** Kukñuä-suqä 24:15; Lukä 10:7

eqiyätqänuwä iquau mitñqeqä” ätätinä, hipa haqeqä maqänä mäwiyqä pa, mä iqueä suqä quvqe, si-mända meqänqä. Si suqä quvqä eeqänänä iunqe, wa äunänğa pmetanğnä.

²³ Täñä-yaqä huitanä-huitanä, tqä äwqä yäpä imä äkimetñqeqe, eqenä mañqä iqanğnä. Aanä eqä duñi, wainqä-eqä yänänäqñqe, wänqäpu qäsä naqä-huinyä imäkätinä, anğtñqe.

²⁴ Ämaqä hñquauqä suqä quvqe, ämaqä jänä imäkkä iqueqä hiñuä iqi matimäuqänğa, he näqñqä maqänä hipnä. Inäqe hñquau, zä imäkmipqe, qänakñi ätnänäqi timäunqiyä. ²⁵ Ii enqä-panä iñi, suqä anğuanänä iquen, hui ätnänäqi inä äwi. Inäqe, zä äwämitätqe, qänakñi ätnänäqi timäunqiyä.

6

Kukñuä wäunüä-wiyqä hiñinğä iquaunğä

¹ Ämaqä quuvqä heqiyqä, ämiqä hñquauä wäunüä-wiyqä hiñinğä äpmeñuwä eeqänänä iqua, qu kñuä anğuanä ämepu, ämiqä iñä iquauä yoqe haqä ämamäupu, iquauä yäpä iqi iqäpñqe. Iqua iñä imäqanğuwänğa, ämaqä huizi iqua, Goti Hanjuwä Iqueä yoqetä, kukñuä ne awä ätätunquä itäñi, qu qui mimäkkä-pa ipu, mändi makittqiyqä danä ipñqe. ² Inäqe wäunüä-wiyqä hiñinğä hñqueqä ämiqä iqu-pqe, quuvqä heqiyqä-qu enqe, wäunüä-wiyqä iqu, “Ämaqä tqu, nqä tasi-guequvqae, nyi iquen, hiñisanä itqueqämqe” kñuä iñi mämeqä pa iquätñqe. Oee. Iqu, “Ämaqä nyi wäunüä äwiyätñqä tqu, quuvqä heqiyqä-qu äyä

mändanä, nyi iquenyqä kiinjä änyinänä” kjuä iinjä indqänänqce, iqueqä wäunui, huizi iquauä wäunüä-pqce ämäwqätäunä.

Nätmatqä Goti Iqu nätapqanqenqä, yeeqä iqenqä

Nyi si kukjuä eeqänänjä tä äktqäqä iunji, qu iu qänaknä iqäpnqänä awä ätuätinä, manjä tqanqnä.

³⁻⁵ Kukjuä nyi tä etqäqce, ii neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueä kukjuä naqä-qakuänänjä ii enqä-panä eä, quami, suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä iunä pmepnqä etqä. Ämaqä hñqua kukjuä iinjä mäwiñganji, hui-mända ävätqänjuwä iqua, “Ne ämaqä naqä eänunä” tpnä. Inäqce, qu maqnqä yasämä epiyä-qe, hiñgi tpnä. Ämaqä iinji, qu nätmatqä wänqä isuaunqce, nätmatqä naqänänänä imäkäpu, yoqä hiñgänqä isuaunqce, kukjuä mäkä äqäyänqpnä. Ii tqanquwä iunji, qätä äwiyäpiyä iqua, qu hiñuä aowä äqunäpu, mäkänqä ipu, ämaqä huiunqä kukjuä quvqä ätäpu, kjuä quvqenä indqänäpu, äkasuwinä tñgmangpnä. Ämaqä iinji, qu kukjuä naqä-qakuinqä maqnqä epu, qämä-qämä ipiyä dutanji, “Goti Hanjuwä Iqueä suqä quamä äñguänänjä pmeqä iutanji, ne nätmatqä kuapä-tänjä eanqunä” kjuä indqänätqänjä.

⁶ Inäqce ne quami, suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä iunä äpmenä, nätmatqä Iqu nätapqanqenqä, yeeqä iinjä itanä äpmenque, ii ne nätmatqä-tänjä äpmenju. ⁷ Ne näqnqä äyuä. Nipaqä änanyuäpiyänqanji, nätmatqä

qäsä equmuäkñqä mänanyquä pa ikuwi, oee. Aanqä huiwinänyqä änamikuwi. I etançi äpäkonätaqä-pqänğanı, nätmatqä maeqä, aanqä wanıque. ⁸ İnäqe ne ymisanjä qäkämä-tänjä eänque, ii qeyi. ⁹ Ämaqä mbqä kuapänänjä-tänjä epñqänä äwinyätñqä iqua, yamwiqä äwimeqäqe, qu kñui, suqä quvqä imäkärñqä dunqänä indqambu äpmeñuwi, qui imäkmbnä. Tiinjä eä. Täñänqä guä äquvepqe äueqäqä-pa, ii äuenä. ¹⁰ Suqä quvqä eeqänänjä iuqä qakui, ii mbqenqänä äwiñqä iquvi. Ämaqä kñuä mbqä dunqänä ämeñuwä hñqua, quwqä quuvqä heqiyqe ävquatämäupu, huäqä-hunqä iqu iquauqä äwqä yäpä imñi, zi enqä-pa äuqançi kñuä äqäyätqänjä.

Anjä häñä hea ique-ique pmeqeu matñqenqä, yänjä qñganñä

¹¹ İnäqe si Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä-quki eänji, suqä qu imäkätqänjuwä iunji, tuwä äwiyätinä, äwimasitñqe. Äwimasiyätinä, ämaqä aanjä jänänänjä-quki äpmanä, suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä dunä imäkätinä, quuvqä naqä-qakuä eqiyätinä, suqä ämaqeunqä äwiñqä iqu a äqätinä, yänänäqñqä ätqäunä, hanjä-iqä eeqänänji ämetnä, itanğa suqä ämaqeu qeiqinyä wimäkqä iqu ämanänğa iqätñqe. ¹² Si Kraisi Iquenyqä quuvqä naqä-qakuänänjä eqiyänji, ii ävquatämäütñqänä yamwiqä huitanjä-huitanjä isua kimenä. I kimeqä diñqe äwimasiyätinä, quuvqä yänänäqñqä eqiyätinä, anjä häñä hea ique-ique pmeqeu matñqenqä yänjä qñganñä. Si tqä quuvqä heqiyqenqä, ämaqä kuapänänjä

iuqä hiñuä iqi awä tquangñäñga, Goti Hanjuwä Iqu, si anä häñä hea ique-ique pmeqä iu matñänqenqe, atäunüä ae ätekqe.

¹³⁻¹⁴ Goti nätmätqä eeqänänjä iu Häñä-pmeqä-vqä Iqueätä, itaŋga Jisasi Kraisi, Pondisi Pailoti iqueä hiñuä iqi yänänäqñqä ätqäuä, kukñuä zä maeqä, awä qäyunä ätkqä Iqueätä, hiñuä iqiñi, nyi si tiñä ätätnä isñqä äktqä. “Nyi kukñuä eeqänänjä ämetñqä iunji, ‘suqä quvqä hui miqä-qunä iunä qänakñäñi, hea neqä naqä Jisasi Kraisi Iqu aŋgumä äpätqänqanqä iqämqänä,’ ätätnä, kukñuä guä mäsaueyä” äktqä. ¹⁵ Jisasi Iqu aŋgumäñi, Goti Hanjuwä Iqu ätätä ekqä du ätnänäqñi iñga timäuniqe. Goti Hanjuwä Iqu Yänänäqñqä Naqänänjä-tänjä-qu eä, itaŋga nätmätqä eeqänänjä iunji äñguänänjä inä Miqä-qu eä. Iqu añä-himqä miqä eeqänänjä iquauqä Ämiqä-qu eä, ämaqä naqä äpmeñuwä iquauqä Naqä-qu eä. ¹⁶ Iqu Iqueqä-kiuänji mapäkoñqä eä, Iqu we-huñqä aañä naqänänjä iqi äpme, itaŋga ne Iqu-tänjä qäqiqñi mäwqä pa enu. Iqueñi, ämaqe hiñuä mäquñquä pa ipnä. Iqueqä yänänäqñqä naqänänji, qäpu maeqä yätqe. Inji ne hea ique-iqueñi, Iqueä yoqenä haqä maeqe. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Kukñuä ämaqä mbqä kuapä-tänjä iquauñqä

¹⁷ Ämaqä mbqä kuapä-tänjä iqua, qu suqä tiñä du iqäpñqä mañä tutñqä äktqä. Qu, “Ne naqä äpmeñunä” kñuä ämepu, yoqä haqä ämamänäpu, nätmätqä qui imäknäniqä dunqä, “Iutañi ne quami, äñguänänjä pmeniqueqä”

kɲuä iinji, mämeqä pa ipɲqe. Oee! Inäqe qu iinjä pmapnuwängqä etanɟutqe, kɲui Goti Hanjuwä Iquenyqänä indqängpɲqe. Ne quamä änguänänä pmeniqunqe, Iqu nätmatqä eeqänänäni änätapänä. ¹⁸ Qu suqä änguä duɲi qänaknä ipu, ämaqä nätmatqängqä äwa itqätanɟuwä iunji, yätamäkqä vqäpɲqe. Qu kɲuä tii indqämbɲqe. “Nätmatqä änguänänäni, ɲqä mbqä manä. Nyi suqä ämaqenqä änyinyätä, yätamäkqä vqä iquvi.” ¹⁹ Qu iinjä ipu äpmeɲuwi, nätmatqä änguänänäni qänaknda yätamäkqä väniqe, ämapnä. Iinjä dutaɲi, qu quami, aanä änguänänä du pmepnuwi.

Kukɲuä yäpaki

²⁰ Timoti iquki, nätmatqä eeqänänäni Goti Hanjuwä Iqu äktapqäqe, qui imäkɲqängqä, änguänänäni mi. Ämaqe, qu maɲɲqä epu, kukɲui, Goti Hanjuwä Iqueä naqä-qakui hma etaɲgi, hiɲgi qämä-qämä ipu ätätqänjuwiɲqe, “Tä qeyqä” ätäpu, tqanɟuwä duɲi, qätä mäwiyqä pa iqätnä. ²¹ Ämaqä hɲqua näqɲqä iinjä epu, suqä quuvqä naqä-qakuänänäni heqiyqä duɲi ävquatämäutqänä.

Inji Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta hiɲgi etapquä.

Goti Hanjuwä Iqueqä Kuknui
The New Testament in the Menya language of Papua
New Guinea

Nupela Testamen long tokples Menya long Niugini

copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Menya

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2023-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

b1d968ea-da2d-5306-b214-e238bbf38aac